ЗМІСТ

Фіктивна діяльність суб’єктів господарювання як загроза економічній безпеці України

Подивитись анотацію та купити на **jurkniga.ua**

Анотація

Монографію присвячено розробці підходів до обґрунтування теоретико-методичних засад та формування практичних рекомендацій щодо протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України.

Монографія може бути цікавою податковим органам, правоохоронним органам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також широкому колу читачів, які цікавляться фіктивною діяльністю суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України.

Зміст

Вступ.....5

Розділ 1
Теоретико-методологічні засади дослідження фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....6

1.1. Генезис та еволюція теоретичних досліджень фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....6

1.2. Сутність, форми прояву і класифікація фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....21

1.3. Економічні фактори, що визначають масштаби фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....58

Розділ 2
Вплив фіктивної діяльності суб'єктів господарювання на економічну безпеку України.....79

2.1. Моніторинг фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....79

2.2. Моделювання фіктивної діяльності суб'єктів господарювання.....97

2.3. Податковий потенціал фіктивної господарської діяльності в Україні.....121

Розділ 3
Політика протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як умова забезпечення економічної безпеки держави.....146

3.1. Зарубіжний досвід протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання: можливість адаптації до вітчизняних реалій.....146

3.2. Типові схеми фіктивної діяльності суб'єктів господарювання в Україні....158

3.3. Концепція протидії фіктивної діяльності суб'єктів господарювання в Україні....169

Висновки 195

Список використаних джерел.... 201

Додатки 218

Вступ

Інституційні реформи в межах трансформаційного періоду створили позитивні передумови для розвитку господарської діяльності в Україні. Водночас ринкова трансформація національної економіки окрім значних позитивних перетворень створила передумови і до незаконної діяльності суб'єктів господарювання. Внаслідок цього почав формуватися потужний тіньовий сектор, однією із складових якого є фіктивна діяльність суб'єктів господарювання.

Впродовж усього періоду незалежності України фіктивна діяльність суб'єктів господарювання набула значних загрозливих масштабів для сталого розвитку національної економіки. Фіктивна діяльність суб'єктів господарювання дестабілізує всі економічні процеси в країні та водночас являється однією з істотних загроз економічній безпеці держави, оскільки полягає у заподіянні шкоди бюджетів держави, юридичним та фізичним особам, сприяє зростанню корупції в органах державної влади, поширює відтік вітчизняного капіталу за кордон, знижує конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість держави тощо. Ігнорування такого поширеного явища, як фіктивна діяльність, призводить до значних похибок при визначенні макроекономічних показників, до неадекватної оцінки найважливіших процесів і тенденцій, до тактичних і стратегічних прорахунків під час прийняття управлінських рішень. Все це призводить до порушення економічних відносин та стає загрозою економічній безпеці нашої держави. У зв'язку з цим постає питання розробки ефективних заходів мінімізації фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як важливої передумови зростання економічної безпеки держави.

Усі перераховані обставини у їх комплексі зумовлюють нагальну потребу у дослідженні фіктивної діяльності суб'єктів господарювання як загрози економічній безпеці України.

Р о з д і л 1

Теоретико-методологічні засади дослідження фіктивної діяльності суб'єктів господарювання

1.1. Генезис та еволюція теоретичних досліджень фіктивної діяльності суб'єктів господарювання

Інституційні реформи України, здійснені в рамках трансформаційного періоду, створили позитивні передумови для розвитку підприємницької діяльності. Однак, поряд з цим, відбулась масштабна розповсюдженість фіктивної діяльності суб'єктів господарювання, що призводить до порушення економічних відносин та стає потенційною загрозою економічній безпеці нашої держави. Саме недосконаліть методології дослідження фіктивного підприємництва як загрози економічній безпеці України призводить до все більшої невідповідності реального стану фіктивної діяльності. Тому для покращення методологічного підходу потрібно провести ретроспективний аналіз досліджуваного явища, що надасть нам можливість виявити закономірності та особливості генезису підприємницької діяльності, а також дозволить охарактеризувати фіктивне підприємництво як економічно небезпечне явище, що паралельно існує у межах легітимної господарської діяльності[1].

Підприємницька діяльність є одним із видів сфери діяльності людини, що дає значний поштовх до розвитку економіки в цілому. Стабільна і міцна економіка визначає економічну і політичну незалежність держави, створює можливості для матеріального забезпечення громадян і належний рівень соціальної захищеності. У зв'язку

---

[1] Оніщик А. В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». 2018. Випуск 30. Частина 3. С. 49.

з цим приватна власність і здійснення на її основі підприємницької діяльності сьогодні є основним видом суспільно корисної господарської діяльності людини. Саме тривала неврегульованість приватної власності, ринкових і суспільних відносин у минулому та недосконаліть державного механізму регулювання підприємницької діяльності в сучасних умовах зумовили поширення фіктивної діяльності суб'єктів господарювання на теренах України[2].

Існують різні визначення поняття «підприємництво». Так, економічний словник трактує підприємництво як окремий вид бізнесу, самостійну ініціативну діяльність на власний ризик (виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею), що ґрунтується на вкладанні власних коштів, використанні існуючих та створенні нових можливостей з метою одержання прибутку[3].

Фінансовий словник висвітлює поняття «підприємництво» більш ширше – це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність, спрямована на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також посередницька діяльність (зокрема, торгівля) з метою одержання прибутку. Підприємництво здійснюється на таких принципах як: 1) вільний вибір видів діяльності; 2) залучення на добровільних засадах до підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян; 3) самостійність у формуванні програми діяльності та виборі постачальників і споживачів; 4) установлення цін відповідно до законодавства; 5) вільне наймання працівників; 6) залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, використання яких не заборонене або не обмежене законодавством; 7) вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством; 8) самостійне здійснення підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної

---

[2] Оніщик А. В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». 2018. Випуск 30. Частина 3. С. 49.

[3] Осовська Г. В., Юркевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. К. : Кондор, 2007. С. 230.

діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютного виторгу на власний розсуд. Підприємництво є одним з дієвих засобів, які допомагають підтримувати стимули до високопродуктивної праці й господарську мотивацію[4].

Уперше поняття «підприємець» («entrepreneur» у перекладі з французької означає «посередник») у науковий обіг увів англійський банкір-економіст Р. Кантільйон. Він здійснив систематичний аналіз підприємництва, наголошував на його особливій економічній функції і виокремив елемент ризику, який завжди властивий підприємництву. Вчений визначив підприємця як людину, яка за певну ціну купує засіб виробництва, щоб виробити продукцію та продати її з метою одержання доходів, і яка, беручи на себе зобов'язання з витрат, не знає, за якими цінами може відбутися реалізація, тобто діє в умовах ризику. До підприємців дослідник відносив людей з нефіксованими прибутками (ремісників, покупців, селян та ін.), тобто тих, хто був зайнятий економічною діяльністю в умовах нестабільності та непередбачуваності цін. Тому Р. Кантільйон головною рисою підприємця вважав готовність до ризику[5].

Наприкінці XIX ст. дослідниками-економістами висловлювалася, думка, що головним орієнтиром підприємницької діяльності, за умов ринкової системи, виступає прибутковість і рентабельність самостійного підприємництва. Наприклад, Л. Мізес зазначав, що мотив прибутку – це саме той чинник, який змушує бізнесмена найефективніше забезпечувати виробництво тих товарів, які бажають використовувати споживачі[6].

Розвиток підприємницької діяльності на території нашої держави розпочинається за часів Київської Русі. Підприємці того часу займалися переважно зовнішньою торгівлею з країнами Західної

---

4 Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 4-те вид., випр. та доп. К. : Т-во «Знання», КОО; Л. : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. С. 323.

5 Кантильйон р. Очерк о природе торговли вообще. М. : Дело, 1955. С. 125.

6 Мізес Людвіг фон Бюрократіс. Запланированый хаос. Антикапиталистическая ментальность. Перевод с англ. М. : Дело, 1993. С. 24.

Європи. Упродовж різних історичних періодів колонізаторська політика литовсько-польського, польського, австро-угорського і російських урядів, які діяли в інтересах своїх метрополій, усіляко перешкоджали розвитку зовнішніх торговельних відносин України з іншими державами. Вони встановлювали високі мита, що ускладнювали транзит товарів через її територію, водночас надавали привілеї і преференції своїм та іноземним купцям. Внутрішня торгівля була не в кращому становищі, оскільки обмежувалася різними регламентаціями та заборонами, що гальмували її розвиток[7].

Соборне Уложення 1649 р. вперше регламентує питання торгівлі та пов'язаної з нею сплати мита. У ст. ст. 1, 4 розділу 9 «Про мита та перевезях та о мостах» визначено розмір мита за право провозу товарів у визначених місцях через річку. Також Соборним Уложенням передбачалась відповідальність за ухилення від різного роду податей та мита, порушення правил торгівлі такими товарами, як алкоголь, тютюн та ін.[8].

Перший Торговий статут був введений в дію з 1653 р. і сприяв розвитку не тільки торгівлі, а й взагалі підприємницькій діяльності, наступний новий Торговий статут (1667 р.) визначив розмір торгових мит і створив умови для комерційної діяльності місцевих купців. У 1682 р. царський уряд видав указ, відповідно до якого селянам та ремісникам заборонялося торгувати у роздріб, вони повинні були реалізовувати оптом власну продукцію тільки купецькому стану[9].

У другій половині XVIII ст. відбулося розмежування капіталу як власності та капіталу як функції. Саме цей період характеризується появою та функціонуванням банківських закладів.

---

[7] Оніщик А. В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». 2018. Випуск 30. Частина 3. С. 49.

[8] Тихомиров М. Н. Соборное уложение 1649 года. М. : Моск. гос. ун-т, 1961. С. 148–149.

[9] Энциклопедический словарь / [изд.: Ф. А. Брокгаузъ, И. А. Ефронъ]; Московскій Университетъ. СПб. : Тип. Акц. Общ. Брокгаузъ – Ефронъ, 1890–1097. Т. XXX. 1897. С. 187.

У 1769 р. був створений Асигнаційний банк і введені в обіг кредитні асигнації, а в 1772 р. з'являються позико-ощадні каси, розвивається інститут кредитування (наприклад, позики під заставу кріпосних). «Статут про цехи» 1799 р. містить частину приватноправових норм: щодо шанобливості (прикажчиків та сидельців), складання розписки про отримання грошей та товарів, звітності, відповідальності щодо збитків, конкуренції, розрахунків кожного року, без письмової угоди та ін. Статут про банкрутів 1800 р. регламентує питання щодо організації торгових товариств. Всі перераховані нормативно-правові документи не були самостійними та містили звичаї купецтва, в них не були включені побажання, висловлені купецтвом в наказах представникам Катеринінської комісії по підготовці Уложення. За своїм змістом, у більшості положень, ці документи є перероблениими іноземними положеннями. А спроба підготувати Торгове Уложення виникає з початку XIX ст. – проект Торгового Уложення 1814 р., зроблений за зразком французького кодексу, не отримав підтримки[10].

На початку XIX ст. були розроблені державні програми, що спрямовані на реформування кріпосницьких відносин. В межах цих програм передбачалося і розвиток підприємництва. Наприклад, у «Плані фінансів» (1809 р.) визначено ряд заходів з удосконалення та впорядкування грошового обігу, введення протекціонізму у митній політиці, стимулювання приватної підприємницької діяльності та ліквідації збиткових державних підприємств. Незважаючи на застосовані заходи і проведені реформи, економіка все рівно залишалася під жорстким державним регулюванням, що було пов'язано зі слабкістю підприємницьких структур[11].

Лише у другій половині XIX ст., після скасування кріпацтва, в результаті здійснення економічних реформ у Росії відроджується економічне зростання. У цей період пожвавлюється підприємницька діяльність, розвивається промисловість, мануфактура, торгівля, залізничне та пароплавне будівництво, проводяться реформи

---

[10] История отечественного государства и права: [в 2 ч.] / под ред. О. И. Чистякова. [3-е изд., перераб. и доп.]. М. : Юристъ, 2005. Ч. 1. 2005. С. 257.

[11] Там само. С. 260.

в сільському господарстві. У процесі цих перетворень формується новий клас підприємців, який дістав назву «буржуазія»[12].

В кінці XIX на початку XX ст. відбувалися зміни у податковій системі. Зокрема, вводилося оподаткування великих капіталів, розподіл торговельних та промислових підприємств. І це сприяло посиленню охоронної функції законодавства по відношенню до підприємницької діяльності. Результатом такої діяльності було прийняття «Уложення про покарання кримінальні та виправні» 1845 р. (в редакціях 1866 р. та 1885 р.), «Статуту про покарання, що накладаються мировими суддями» (1864 р.) та «Кримінального Уложення» (1903 р.)[13]. У той же час в Кримінальному Уложенні відсутні будь-які норми, що передбачали відповідальність за псевдопідприємництво, у тому числі і під іншими назвами. Але в цьому документі йшлося про спричинення майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою без ознак розкрадання, про зловживання довірою при отриманні кредиту, про ухилення від сплати податків[14].

Лютнева буржуазно-демократична революція 1917 року знаменувалась поваленням царського режиму, що надавало значні перспективи для розвитку підприємницької діяльності. Але прихід партії більшовиків, яка насильницьким методом заволоділа владою, проголосила приватну власність «всенародною», прийнявши Декрет «Про землю»[15]. Це означало повне виключення інституту приватної власності та ринково-конкурентних відносин.

Процес націоналізації промисловості розпочався восени 1917 р., а з весни 1918 р. розпочався наступний етап – націоналізація практично всіх галузей економіки. Одночасно з цими заходами 14 листопада 1917 року було введено в дію Декрет «Про робітничий контроль» та Положення «Про робітничий контроль». Центральним

---

[12] Прутська О. О. Історичний досвід розвитку підприємництва в Україні. Економіка, фінанси, право. 2002. № 9. С. 10–11.

[13] История отечественного государства и права: [в 2 ч.] / под ред. О. И. Чистякова. [3-е изд., перераб. и доп.]. М. : Юристъ, 2005. Ч. 1. 2005. С. 263.

[14] Уголовное Уложение, Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. СПб. : Изд. В. П. Анисимова, 1903. С. 403.

[15] Декрет «Про землю» від 26 жовтня (8 листопада за новим стилем) 1917 року. URL: http://doc20vek.ru/node/3852 (дата звернення 23.06.2018).

органом була Всеросійська Рада робітничого контролю, а також у кожному місті або промисловому центрі утворювалися місцеві ради робітничого контролю. Завданням цих органів було здійснення нагляду за виробництвом, встановлення мінімуму виробітку підприємства, застосування заходів з визначення собівартості продукції, встановлення контролю над діловодством, і головне, власники повинні були надавати органам робітничого контролю всю документацію[16].

У період громадянської війни посилився державний контроль за економічними процесами. У цей період була запроваджена політика «воєнного комунізму», яка підривала підвалини приватнопідприємницької діяльності. Державному контролю підпорядковувалась важка, середня і навіть дрібна промисловість, встановлювалась державна монополія хлібної торгівлі, промислових товарів, харчових продуктів, встановлювалася заборона на приватну торгівлю. У результаті такої економічної політики держави виникли проблеми недопостачань хлібних запасів, що призвело до спалахів голоду. З метою забезпечення розподілу продовольства для міського населення вводилися продовольчі карточки. У сільській місцевості встановлювалася так звана продрозкладка («продрозверстка»), якою передбачалось вилучення у селян продовольства і окремих товарів без грошової компенсації, що спричиняло незадоволення селян. Встановлення державою особливого режиму господарювання диктувалося «революційною необхідністю», так, як у той період гостро стояло питання про подальше існування пролетарської держави[17].

Після закінчення громадянської війни керівництво Радянської Росії з метою покращання економічної ситуації в державі запровадило експеримент, який отримав назву НЕП (нова економічна політика, 1921–1925 рр.). Декретами Ради Народних Комісарів відміня-

---

[16] История отечественного государства и права: [в 2 ч.] / под ред. О. И. Чистякова. [3-е изд., перераб. и доп.]. М. : Юристъ, 2005. Ч. 1. 2005. С. 278–279.

[17] Дудник Л. М., Василинчук В. І., Опалінський Ю. В., Мулявка Д. Г. Фіктивне підприємництво, шляхи боротьби з ним : навч. посібник. Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2005. С. 15.

Книги, які можуть вас зацікавити

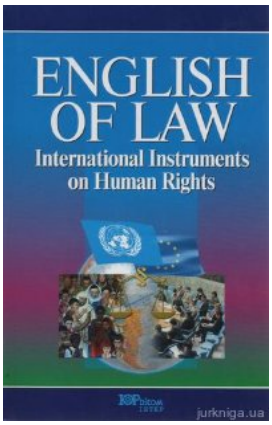

Англійська мова в міжнародних документах з прав людини

Договори: зразки нотаріальних документів

Заяви: зразки нотаріальних документів

Довіреності: зразки нотаріальних документів

Початок кримінального провадження: поради адвоката

Конституція України. Норма права

Перейти до галузі права
Господарське право та процес

ЮРКНИГА
від теорії до практики

Перейти на сайт →